

Tømmerhogger

Denne lille artikkelen skal handle om tømmerhogst i Gjerdrum allmenning på 1970- og 1980-tallet. Historielaget har ved flere anledninger behandlet nokså grundig tømmerhoggerlivet på 1940-, 1950- og delvis 1960-tallet, da tømmerhoggera dro til skogs på mandags morra'n med hest og slede for å drive hogst. De overnattet i koiene og kom ikke ned igjen i bygda før på lørdags eфта'n. Men utover 1960-, 70- og -80 tallet var det nye tider. Allmenninga bygde stadig nye skogsbilveier innover i åsen, og hoggera kunne dagpendle opp og ned i skauen. Svansen og øksa var nå gjømt bort, og all hogst og kvisting foregikk med moderne motorsager. Lunning og tømmerkjøring foregikk med maskiner.

Tanken er nå å få skrevet ned litt om denne tida. Jens Henrik Aamodt er født i 1945 og er oppvokst på Vestigarn Åmot, der han og kona Solveig i årevis dreiv jordbruk med mjølkeproduksjon. Det som følger her, er notert etter samtale med Solveig og Jens i februar 2026.

Sånn var det

Nygifte Solveig og Jens skulle drive gardsbruket sitt med 15-16 mjølkekuer, men det var behov for ekstrainntekter. Jens var ung, sterk og sprek og tenkte at tømmerhogst kunne være en mulighet til å tjene gode penger. Han tok derfor kontakt med allmenningsbestyrer Harald Wergeland med spørsmål om det kunne være behov for en hogger til. Joda, allmenninga trengte hoggere, og i 1970 ble Jens sendt ut på sitt første hogstoppdrag i Ulvedalen, der han i starten dreiv hogst aleine.

På denne tida foregikk tømmerdrifta i allmenninga i en kombinasjon mellom egne fast ansatte og folk som var innleid til å jobbe på akkord. Da Jens begynte i allmenninga, fikk han litt eldre kolleger som Sigurd Kjærstad, Paul Olsen og Einar Rustad, som også dreiv som hoggere - og dessuten de litt yngre Anders Brodal og Toralf Korsmo, som også var hoggere. Allmenninga hadde allerede kjøpt seg lassbærer til å transportere tømmeret ut til veg. De første par åra var det Olaf Moe som kjørte denne, men så ble ullsokningen Oddvar Andorsen ansatt til denne oppgaven. Rolf Brotnov var altmuligmannen som kunne brukes til mye. Andre som Jens kan huske dreiv med tømmerkjøring på denne tida, var Oddvar Oserud, Kjell Rud og Tore Korsmo. Mange av Jens sine kolleger i skauen var altså bønder.

Det vanlige var at allmenningsbestyreren blinket ut områdene det skulle hogges i, hver vinter. Avstanden en måtte gå på beina inn til hogstfeltet kunne variere. Stadig nybygging av skogsbilveger gjorde likevel at hoggera kunne kjøre bil, slik at avstanden ble overkommelig. De hadde egne motorsager og annet utstyr med seg ut i skauen. Så begynte de å hogge i hvert sitt «røfte» med trær, og med såpass stor avstand mellom hverandre at de ikke behøvde å bekymre seg om sikkerhetsavstander.

Dette var i de åra norske Jobus motorsager var i vinden. Modellen L7 ble lansert samme år som Jens begynte som hogger. Denne saga veide bare 7,5 kilo, «*men avvibreringa var bare så som så*», sier Jens. «*Satte du deg på knea og ga gass, så rista du helt opp til bakhuet!*» Seinere gikk Jens over til Johnsred-sager. Dette var bl.a. fordi det var så god service på sagene hos Ulf Øverbye på Jessheim. «*Vi som brukte sager til yrkesbruk, fekk reparert og fekk att saga med det samre*».

De første åra Jens dreiv, hadde hoggera med seg en tømmermåler i skauen. Dette var Kåre Moen fra Algarheim. Trærne ble da felt parallelt ved siden av hverandre og kvistet. Tømmermåleren kom etter hoggeren, og ville ikke at greiner fra ett tre la seg oppå stammen fra et tre som allerede var felt. Han målte og merket så av på stammene hvordan de skulle kappes. Etterpå måtte hoggeren buksere seg fram i snø og kvist langs stammen en gang til for å kappe.

Etter noen år begynte hoggera å kappe tømmerstokkene sjøl, og tømmermålinga foregikk da på sagbruket. Hoggera hadde med seg målband og tømmerklave, slik at de kunne måle opp og kappe noenlunde riktig samtidig som de kvistet. Dette var arbeidsbesparende, for nå kunne de felle trærne på en annen måte. Først fant hoggeren ut den beste retningen å la tømmerstokkene falle. Så felte han et tre, kvistet og kappet stammen på tvers av denne retningen. Deretter ble de øvrige stokkene felt tilnærmet vinkelrett over den første. Dermed grov ikke tømmeret og kvisten seg så langt ned i snøen, og det ble mye lettere å kviste de øvrige stammene.

Akkord

Hogsten var akkordarbeid, men akkorden ble likevel fastsatt ut fra tilstanden på skauen på hvert sted. En rakk naturligvis å hogge mer jo større og finere tømmeret var. Jens mener han til å begynne med fikk omkring 10 kroner pr. kubikkmeter, mens han på slutten av karrieren som tømmerhogger i 1984 hadde opp mot 30 kroner. Dessuten fikk han et tillegg på gjerne 50 øre for hver stubbe. Dette skulle da utligne for ulempen ved å hogge tømmer med lite volum. De hadde også et «snøtillegg». Var det mye snø, måtte snøen skuffes unna rota på alle kanter slik at motorsaga kom til. Dette hemmet sjølsagt effektiviteten.

Jens fotografert i 2014 på historielagets skogdag, for anledningen med stokkesag i hånda. Foto Kari Skolseg.

På en god dag kunne Jens hogge opp mot 30 kubikkmeter tømmer. Ofte var det fint å hogge i allmenninga, for det var det som Jens kaller «rein skau». Gjennom alle tidligere år hadde det nemlig vært blinket og hogd mye virke til ved. Omtrent hele bygda hadde fyrt med ved fra allmenninga. Lauvtrær og undertrykte grantrær var derfor blitt tatt ut, slik at bare det beste sto igjen som tømmerkau. Jens var flere år på hogst langs den nye vegen fra Nybrua og nordover til Kavlebrumyra (Gruvbakkvegen). Spesielt husker han en hogst i Mo-lia. Da dette bestandet ble hogd, «var det fleire kubikk enn trer», sier Jens. Hvert tre hadde altså et volum på over 1 m³. Jens trur nok han i løpet av en sesong fra november til april kunne hogge så mye som 2 000 til 2 500 m³, og han syntes han tjente bra.

Hardt arbeid

Livet som tømmerhogger var likevel hardt. Jens var tidlig oppe for å ta fjøsstellet sammen med Solveig. Tømmerhogsten var vinterarbeid, og det var også om vinteren at siloforet frøys fast i silokummen. Han tok seg av føring og hjalp Solveig med mjølkinga før han kunne dra til skogs i halv åttetida. De andre hoggera var ofte alt på plass når Jens ankom.

Så var det hardt arbeid hele dagen. «Jeg blei mo i knea ta å vabbe i snø og kvist heile dagen», sier Jens. «Sulten vart jeg au. Vi måtte ha mat minst to gonger om dagen, og jeg husser jeg hadde med helt innpå seksten brødsiver! Ofte hadde vi ei hvilebrakke å gå inn i, men det var ikke alltid det paste slik, og da satte vi oss bare ned uti skauen. Ofte var det å file sagkjedet mens vi åt. Gjekk kjedet i stein, måtte det files.»

Den gamle hvilebrakka står fortsatt ved Gruvbakkvegen

I firetida om eфта'n reiste Jens hjem for å være med på kveldsstellet i fjøset. Midt på vinteren blei det jo allikevel mørkt på denne tida.

Jens kan ikke huske noen uhell som førte til skade på han sjøl eller andre under hogsten. De hadde verneutstyr som ligner det som brukes i dag: Hjelm, vernestøvler og vernebukse. Allmenninga sponset ei vernebukse i året. Likevel var det av og til situasjoner en gjerne kunne vært foruten: f.eks. når et tre ikke gikk i bakken, men hang seg opp i nabotreet. De hadde ingen vinsj å hjelpe seg med. Fikk de ikke treet ned ved hjelp av fellespettet, måtte også nabotreet felles, slik at begge gikk samtidig i bakken. Da gjaldt det å følge med!

Noen temperaturgrense var det heller ikke. Hoggera dro til skogs nesten uansett. En vintermorra skulle Jens sitte på med Einar Rustad opp i skauen. Termometeret på Åmot viste 28 kuldegrader. Da ringte Einar og fortalte at han ikke fikk start på bilen. Kanskje bilen til Jens fikk start? Joda, Jens prøvde og fikk start på bilen sin. Han hentet Einar og de to kom seg til skogs også denne dagen.

Jens sluttet som tømmerhogger i allmenninga i 1984. Da var hogstmaskinenes tidsalder i ferd med å komme. Sjøl om det var andre årsaker til at Jens ga seg akkurat da han gjorde, ville arbeidsplassen hans likevel forsvunnet av seg sjøl i løpet av noen år.

I våre dager foregår omtrent all hogst i allmenninga ved hjelp av innleide maskinentreprenører.

JOBU L7 motorsag

Østigarh Ámot februar 2026

Tor Laache